

Innsettelse i fengsel

Strgfl. § 11. Innsettelse i fengsel og overgangsbolig

Kriminalomsorgen skal sette domfelte direkte inn i fengsel med høyt sikkerhetsnivå hvis ikke annet er bestemt med hjemmel i denne loven. Domfelte bør så langt det er praktisk mulig og formålstjenlig settes inn i nærheten av hjemstedet.

Dersom spesielle sikkerhetsmessige grunner gjør det påkrevet, kan domfelte settes inn i avdeling med særlig høyt sikkerhetsnivå etter § 10 annet ledd.

Domfelte med særlige behov, herunder personer som er idømt forvaring, bør settes inn i avdeling tilrettelagt for dette etter § 10 annet ledd.

Kriminalomsorgen skal vurdere om domfelte kan settes direkte inn i fengsel med lavere sikkerhetsnivå dersom det er idømt fengselsstraff på inntil 2 år. Slik innsettelse skal ikke besluttes dersom formålet med straffen eller sikkerhetsmessige grunner taler mot det, eller det er grunn til å anta at domfelte vil unndra seg gjennomføringen. I særlige tilfeller kan domfelte settes direkte inn i fengsel med lavere sikkerhetsnivå når det er idømt fengselsstraff på mer enn 2 år.

Kriminalomsorgen skal vurdere om domfelte kan settes direkte inn i overgangsbolig dersom det er idømt fengselsstraff på inntil 1 år. Fjerde ledd annet punktum gjelder tilsvarende.

Kriminalomsorgen skal alltid vurdere å innsette domfelte under 18 år i fengsel med lavere sikkerhetsnivå eller i overgangsbolig.

Endret ved lover 21 des 2005 nr. 131 (ikr. 1 jan 2006 iflg. res. 21 des 2005 nr. 1580), 20 jan 2012 nr. 6 (ikr. 20 jan 2012 iflg. res. 20 jan 2012 nr. 41), 14 juni 2013 nr. 44, 21 juni 2019 nr. 48 (ikr. 1 okt 2020 iflg. res. 21 sep 2020 nr. 1788).

Forskriften § 3-4. Innsettelse i fengsel

Domfelte i frihet som er idømt straff av fengsel i 2 år eller mindre og som ellers fyller vilkårene for direkte innsettelse i fengsel med lavere sikkerhetsnivå, kan likevel settes inn i fengsel med høyt sikkerhetsnivå dersom dette er nødvendig som følge av bygnings- eller bemanningsmessige forhold eller plassmangel.

Selv om hensynet til sikkerheten ikke er til hinder for det, skal innsettelse i fengsel med lavere sikkerhetsnivå ikke besluttes dersom allmennpreventive hensyn eller hensynet til den alminnelige rettsoppfatning taler mot det.

Domfelte skal ved innsettelsen gjøres kjent med adgangen til å søke om overføring til straffegjennomføring i hjemlandet etter den europeiske konvensjonen av 21. mars 1983 nr. 1 om overføring av domfelte, jf. lov om overføring av domfelte av 20. juli 1991 nr. 67, eller adgangen til overføring til et av de nordiske land i medhold av lov om fullbyrding av nordiske dommer på straff m.v. av 15. november 1963.

Barn som skal innsettes i fengsel, enten i varetekt eller til straffegjennomføring, skal innsettes i ungdomsenhet, med mindre barnets behov blir bedre ivaretatt i en annen fengselsavdeling og slik plassering er til barnets beste. Dersom det vurderes innsettelse i annen fengselsavdeling, skal det innhentes en uttalelse fra det tverretatlige teamet ved en ungdomsenhet.

Ved ekstraordinære omstendigheter, der innsettelse i ungdomsenhet ikke er mulig, kan barnet unntaksvis innsettes i annen fengselsavdeling. Kriminalomsorgen skal i slike tilfeller så snart som mulig innrette fengselsavdelingen i tråd med barnets behov og rettigheter.

Endret ved forskrift 30 okt 2015 nr. 1235.

11.1 Innsettelse i fengsel

11.1.1 Generelt om valg av fengsel

Valg av fengsel treffes på grunnlag av en konkret vurdering i hvert enkelt tilfelle. Det skal tas utgangspunkt i hvilket sikkerhetsregime som anses nødvendig ut fra det straffbare forholds objektive grovhet, straffetidens lengde, tidligere kriminalitet, kjennskap til domfelte fra tidligere fengselsopphold, og øvrige opplysninger i saken. Ved behov kan politiet og friomsorgen anmodes om informasjon som kan bidra til sakens opplysning.

I den grad direktør på regionalt nivå har kjennskap til det, skal også domfeltes behov for tiltak, som opplæring, arbeids- eller fritidstilbud, programvirksomhet mv. tas i betraktning. Det skal også tas hensyn til forhold som fysisk og psykisk helsetilstand og eventuelt behov for behandling. Om mulig bør det ses hen til domfeltes eget ønske.

Domfelte med lange fengselsstraffer bør normalt plasseres i fengsel som innholdsmessig er tilrettelagt for gjennomføring av lengre fengselsstraffer. Det bør legges vekt på å begrense skadevirkningene for de helt unge og for øvrig å oppnå en hensiktsmessig gruppering av de domfelte. Det bør også legges vekt på å utnytte fengslenes kapasitet.

Dersom det er sikkerhetsmessig forsvarlig, bør domfelte så langt det er praktisk mulig og formålstjenlig, settes inn i fengsel i nærheten av hjemstedet. Det skal særlig ses hen til om hensynet til barn tilsier en slik plassering. Behovet for nærhet til hjemstedet bør likevel vurderes opp mot andre hensyn, for eksempel hensynet til domfeltes behov for rehabilitering, helsetilstand eller andre grunner. Tilsvarende kan plassmangel tilsi at domfelte settes inn i fengsel lengre borte fra hjemstedet eller i en annen region.

11.1.2 Innsettelse i fengsel med høyt sikkerhetsnivå

Gjennomføring av fengselsstraff, forvaring og strafferettslige særreaksjoner skal som hovedregel påbegynnes i fengsel med høyt sikkerhetsnivå, jf. straffegjennomføringsloven § 10 bokstav a).

11.1.3 Innsettelse i fengsel med lavere sikkerhetsnivå

Direktør på regionalt nivå plikter å vurdere om domfelte i frihet som er idømt straff av fengsel i 2 år eller mindre kan settes direkte inn i fengsel med lavere sikkerhetsnivå, jf. straffegjennomføringsloven § 10 bokstav b).

Det skal i hvert enkelt tilfelle foretas en konkret vurdering av om domfelte vil klare å gjennomføre straffen uten å begå ny kriminalitet, unndra seg straffegjennomføringen eller på annen måte bryte de regler som gjelder for opphold i fengsel med lavere sikkerhetsnivå, jf. retningslinjer for skjønnsutøvelsen nedenfor.

Det skal også legges vekt på om direkte innsettelse i fengsel med lavere sikkerhetsnivå vil virke støtende på den alminnelige rettsoppfatning. Er domfelte dømt for særlig alvorlig kriminalitet kan dette tilsi at straffegjennomføringen påbegynnes i fengsel med høyt sikkerhetsnivå selv om dette ikke er nødvendig av sikkerhetsmessige grunner. Det bør ved avgjørelsen legges vekt på hensynet til fornærmede og lokale forhold for øvrig.

Dersom det på grunn av plassmangel mv. er aktuelt å plassere domfelte i fengsel med høyt sikkerhetsnivå til tross for at vilkårene for direkte innsettelse i fengsel med lavere sikkerhetsnivå er oppfylt, skal alternative løsninger først vurderes, for eksempel direkte

innsettelse i fengsel med lavere sikkerhetsnivå i en annen region. For øvrig vises til bestemmelsene ovenfor om valg av fengsel.

11.1.4 Retningslinjer for skjønnsutøvelsen

Ved vurderingen av om plassering i fengsel med lavere sikkerhetsnivå er sikkerhetsmessig forsvarlig eller om domfelte vil klare å tilpasse seg et slikt opphold, bør det blant annet legges vekt på følgende momenter (oppregningen er ikke uttømmende)

- tidligere domfellelser - antall tidligere domfellelser og hvor alvorlig kriminalitet som er begått tidligere
- adferd under tidligere fengselsopphold og om det dreier seg om alvorlige regelbrudd, som rømning eller unnvikelse, straffbare handlinger, for eksempel vold, innsmugling eller omsetning av narkotika, andre rusmidler eller dopingmidler, innsmugling av gjenstander som kan benyttes til å begå straffbare handlinger mv.
- nye straffbare forhold – domfelte er under etterforskning for nye straffbare forhold eller har fått en ny dom som ennå ikke er rettskraftig
- unnlattelse av å møte til straffegjennomføring
- bruk av rusmidler - bør tas i betraktning ved vurderingen av om domfelte er i stand til å overholde vilkårene for gjennomføring av straff i fengsel med lavere sikkerhetsnivå
- helsemessige- og andre velferdsgrunner kan tillegges vekt dersom sikkerhetsmessige grunner ikke er til hinder for innsettelse i fengsel med lavere sikkerhetsnivå.

Det vises for øvrig til retningslinjer om alminnelige prinsipper for sikkerhetsvurdering.

I enkelte avdelinger eller fengsler er deltakelse i tiltak som for eksempel programmer en forutsetning for inntak, jf. straffegjennomføringsloven § 18 med tilhørende retningslinjer. Dersom innsettelse i slike avdelinger eller fengsler er aktuelt, skal domfelte orienteres om innholdet i opplegget før innsettelse beslutes.

11.1.5 Domfelte som er idømt fengselsstraff på mer enn 2 år – unntaksvis adgang til direkte innsettelse i fengsel med lavere sikkerhetsnivå

Direkte innsettelse i fengsel med lavere sikkerhetsnivå når domfelte er idømt fengselsstraff på mer enn 2 år krever særlige og vektige grunner. Blant annet skal det legges vekt på om rehabiliteringshensyn gjør seg særlig sterkt gjeldende for unge domfelte, for eksempel hvor vedkommende før innsettelse har påbegynt et rehabiliteringstiltak som det vil være uheldig å avbryte. Tilsvarende gjelder når vektige velferdsgrunner foreligger, således når domfeltes barn har et ekstraordinært behov for kontakt eller hvor straffegjennomføring i fengsel med høyt sikkerhetsnivå vanskeliggjøres på grunn av domfeltes fysiske eller psykiske helsetilstand.

Når domfelte er idømt fengselsstraff på 2 år eller mer, skal det i særlig grad legges vekt på om direkte innsettelse i fengsel med lavere sikkerhetsnivå er forsvarlig ut fra hensynet til allmennprevensjonen og den alminnelige rettsoppfatning.

11.2 Mottakelse og registrering

11.2.1 Tidspunktet for innsettelse

Innsettelse skal som regel skje om hverdagen i tiden fra kl 08.00 til 17.00, men kan om nødvendig også skje utenom denne tid.

Innsettelse etter pålegg fra politiet eller ordre fra annen myndighet

Skal domfelte settes inn etter pålegg fra politiet eller ordre fra annen myndighet, skal fengselet på forhånd få oversendt i original eller bekreftet avskrift

- a) den dom eller de dommer, eventuelt forelegg, som skal gjennomføres
- b) fullbyrdelsesordre fra vedkommende myndighet
- c) den administrative beslutning som er truffet vedrørende innsettelsen

Også sakens øvrige dokumenter skal, så vidt mulig, forelegges for fengselet før innsettelsen.

Dersom domfelte ikke møter, skal fengselet straks melde fra til vedkommende myndighet.

Personer som møter beruset, kan nektes mottatt. De skal i så fall overgis til politiet.

11.2.2 Fremstilling til innsettelse

Senest ved fremstillingen skal vedkommende fengsel få forelagt de dokumenter som er omhandlet i avsnittet ovenfor.

Finner leder av fengsel at domfelte kan mottas, gis transportføreren skriftlig bekreftelse på at vedkommende er mottatt til straffegjennomføring. Det skal også gis kvittering for de eiendeler som domfelte hadde med seg og for de dokumenter som fengselet har mottatt.

11.2.3 Fremstilling til varetektsfengsling

Ved fremstilling til varetektsfengsling, skal det legges fram skriftlig innsettelsesordre fra retten, påtalemyndigheten eller annen myndighet. Eventuelt skal den polititjenestemann som fremstiller vedkommende, gi en skriftlig innsettelsesbegjæring.

11.2.4 Kontroll med grunnlaget for innsettelsen

I fengsel innsettes personer som skal gjennomføre straff av fengsel, hefte eller arrest i henhold til militær straffelov. Det samme gjelder personer som skal gjennomføre forvaring eller strafferettslige særreaksjoner. I fengsel innsettes også personer som er pågrepet eller fengslet siktet for en straffbar handling eller som av andre grunner skal holdes i fengslig forvaring, for eksempel i medhold av utlendingsloven, utleveringsloven og konkursloven, jf. kapittel 4 i retningslinjene. Det gis ikke adgang til frivillig innsettelse i studieøyemed eller lignende.

Fengselet skal før mottagelsen kontrollere at grunnlaget for innsettelse er i orden, og at innsettelse kan skje i medhold av retningslinjene til straffegjennomføringsloven § 11.

Det skal kontrolleres at det foreligger fullbyrdelsesordre fra rett myndighet og at den person som skal settes inn, er identisk med domfelte.

Gyldig legitimasjon bør som hovedregel avkreves, jf. straffegjennomføringsloven § 27 med tilhørende retningslinjer. Det bør i innkallingen fremgå at slik legitimasjon skal medbringes ved fremmøte. Gyldig legitimasjon er for eksempel førerkort, pass eller bankkort med bilde.

Er det grunn til tvil om vedkommendes identitet eller om innsettelsesgrunnlaget er i orden, skal det straks meldes fra til den myndighet som har begjært innsettelse.

Hvis en person ved en feiltakelse møter eller fremstilles i et annet fengsel enn det som innsettelsesvedtaket gjelder, skal leder av fengsel straks gjøre vedkommende myndighet

oppmerksom på feilen. Direktør på regionalt nivå kan treffe vedtak om at innsettelse likevel skal finne sted i det aktuelle fengsel dersom det anses hensiktsmessig og vilkårene for øvrig foreligger, jf. retningslinjene til § 11..

11.2.5 Avlevering av eiendeler. Opphold i mottakelsesrom

Når det er brakt på det rene at domfelte skal mottas i fengselet, skal han levere fra seg eiendeler og klær han ikke tillates å ha hos seg under oppholdet. Når det gjelder eiendeler, klær mv. som domfelte kan ha til sin rådighet og eventuelt oppbevare på fengselsområdet, vises til bestemmelsene i straffegjennomføringsloven § 26 med tilhørende retningslinjer.

Eventuelt opphold i mottakelsesrom eller mottakelsesavdeling bør ikke vare lenger enn det som kreves for at fengselet skal kunne skaffe seg de nødvendige opplysninger om domfelte bakgrunn, sosiale forhold mv.

11.2.6 Orientering til domfelte

Ved mottagelsen eller så snart som mulig etterpå skal domfelte gjøres kjent med de ordensregler som gjelder for vedkommende fengsel og øvrige regler som gjelder for innsatte under fengselsoppholdet. Han skal også gjøres kjent med sine rettigheter etter lov om gjennomføring av straff og forskriften til loven.

Orienteringen skal omfatte opplysninger om fengselet og avdelingenes innredning og utstyr samt fengselets arbeids- og aktivitetstilbud, mulighet for opplæring, programvirksomhet, fritidstilbud mv.

Domfelte skal gjøres kjent med sin rett til å henvende seg til tilsynsrådet, klageretten etter forvaltningsloven og retten til å henvende seg til Stortingets ombudsmann for forvaltningen.

Utenlandske domfelte skal gjøres oppmerksom på retten til å kontakte sin ambassade/konsulat. Dersom domfelte ønsker det, skal fengselet legge til rette for slik kontakt, enten ved telefon eller ved skriftlig korrespondanse. Dersom domfeltes hjemland ikke har ambassade eller konsulat her i landet, vil Utenriksdepartementet være behjelpelig med å overbringe beskjed.

Domfelte skal gis adgang til å underrette sine pårørende om innsettelsen. Han skal også gjøres oppmerksom på adgangen til å søke om overføring til annet fengsel, eventuelt institusjon i medhold av straffegjennomføringsloven § 12.

11.3 Beregning av straffetidens lengde

Forskriften § 3-2. Straffetidens lengde

I forbindelse med at straffegjennomføring påbegynnes skal det foretas beregning av tidspunkt for endt straffetid, eventuelt også av dato for forventet prøveløslatelse. Domfelte skal samtidig informeres om at prøveløslatelse kan nektes dersom prøveløslatelse anses utilrådelig. Skal domfelte gjennomføre flere straffer, legges den samlede straffetid til grunn for beregningen og straffene gjennomføres i sammenheng.

Det skal gjøres fradrag for eventuell utholdt varetektsfengsling i henhold til straffeloven § 60 og straffeprosessloven § 460. Fradrag gjøres også for transporttid.

Subsidiær frihetsstraff etter straff i form av bot, skal alltid utholdes uavkortet.

Forskriften § 3-3. Endringer i beregnet straffetid

I straffetiden inngår ikke den tid

- a) domfelte har vært innvilget avbrudd i straffegjennomføringen i medhold av lov om gjennomføring av straff § 35*
- b) domfelte har vært fraværende i forbindelse med rømning, unnvikelse eller uteblivelse etter innvilget lovlig fravær fra straffegjennomføring*
- c) straffegjennomføringen avbrytes ved at domfelte overføres til varetektsfengsling i annen sak eller til annen strafferettslig reaksjon enn den han er undergitt.*

Ved fravær som nevnt i første ledd skal det foretas omberegning av tidspunktet for endt straffegjennomføring, eventuelt prøveløslatelse. Domfelte skal underrettes om de korrigerede tidspunkter.

11.3.1 Utgangspunktet for beregningen

Det skal tas utgangspunkt i tidspunktet for påbegynt straffegjennomføring. Straffegjennomføringen anses påbegynt den dag rettskraftig dom med fullbyrdelsesordre registreres i fengselet eller domfelte fremstilles eller møter opp for å påbegynne straffegjennomføringen.

11.3.2 Beregningsmåten

Straff som i den aktuelle dom er fastsatt i år og måneder regnes fra dato til dato, og straff som er fastsatt i dager også fra klokkeslett til klokkeslett. Med en måned forstås en kalendermåned, og med en dag 24 timer. Er straffetiden utmålt i måneder, og straffegjennomføringen påbegynnes den 29., 30. eller 31. i en måned hvor denne dato ikke forekommer, løper tiden ut den siste dag i vedkommende måned.

Ved telling av dager regnes den dato som er utgangspunkt for beregningen ikke med.

11.4 Varetektsfradrag

Ved beregning av straffetidens lengde skal det gjøres fradrag for eventuell varetektsfengsling utholdt før dom er avsagt, jf. straffeloven § 60. Varetekt utholdt i tiden før domsavsigelsen, fastsettes i domsslutningen i antall dager. Endring av det fastsatte antall dager kan bare gjøres med rettelse av vedkommende domstol (eller høyere rett).

Det skal også gjøres fradrag for varetekt utholdt i tiden etter domsavsigelsen og frem til straffegjennomføringen påbegynnes, jf. straffeprosessloven § 460.

Varetektstiden regnes i dager. Varetektsfengsling i en dag eller del av en dag regnes lik en dag av gjennomføringstiden.

11.4.1 Beregning av tidspunktet for endt straffetid og tidspunktet for prøveløslatelse

Endt tid beregnes ved at eventuelt fradrag for varetektsfengsling trekkes fra det tidspunkt da straffen uten slikt fradrag ville være gjennomført.

Etter at fradrag for varetektsfengsling er trukket fra, beregnes tidspunktet for prøveløslatelse etter 2/3, eventuelt 1/2 tid, med utgangspunkt i den straffetid som er fastsatt i dommen. For å finne frem til 2/3 tid trekkes 1/3 av hele dommens lengde fra det tidspunkt som fremkommer etter at varetektsfradrag er trukket fra (endt tid). På samme måte beregnes 1/2 tid ved at halvparten av hele dommens lengde trekkes fra tidspunktet for endt tid.

Domfelte skal så vidt mulig underrettes om de beregnede tidspunkter.

11.5 Gjennomføring av flere straffer i sammenheng

Skal domfelte gjennomføre flere straffer, gjennomføres straffene i den rekkefølge fullbyrdelsesordre er mottatt. Dersom de er mottatt samtidig, gjennomføres straffene i den rekkefølge de er ilagt med mindre den myndighet som har beordret fullbyrdelsen bestemmer noe annet.

Når en innsatt som gjennomfører fengselsstraff også skal gjennomføre subsidiær fengselsstraff ilagt i forbindelse med forelegg eller dom på bot, gjennomføres den subsidiære fengselsstraffen fortløpende etter løslatelse i medhold av straffegjennomføringsloven § 42, med mindre boten blir betalt i sin helhet.

Dersom innsatte gjennomfører flere fengselsstraffer i sammenheng, regnes disse sammen ved beregning av tidspunkt for prøveløslatelse, jf. forskriften § 3-2 første ledd, siste punktum. Ved avgjørelsen av om det foreligger gjennomføring i sammenheng, skal det legges avgjørende vekt på om den innsatte rent faktisk har vært løslatt mellom soningen av to straffer. Har han ikke vært fysisk løslatt, kan prøveløslatelse skje når 2/3 av dommenes samlede lengde er utholdt. Dette gjelder også hvor den innsatte etter soning av den første dommen har gått rett over på en varetektsperiode, og deretter påbegynner soning av dom nummer to.

11.6 Journaler og notater om de innsatte

11.6.1 Journalføring og registrering

Det skal føres journal hvor innsattes data føres inn. Journalen skal inneholde opplysninger om vedkommendes personalia og signalement, samt opplysninger om grunnlaget for innsettelsen. Det skal opplyses om tidspunktet for endt tid, ordinær prøveløslatelse etter 2/3 straffetid, 1/2 tid og tidspunktet for permisjon.

Føring av fullbyrdelsesjournal begynner ved innsettelsen og avsluttes ved løslatelsen. Dersom innsatte overføres til annet fengsel, ajourføres journalen av vedkommende fengsel.

Journalen skal kronologisk beskrive gjennomføringen av oppholdet, herunder gi oversikt over fremdrift i straffegjennomføringen, hendelser og beslutninger. For øvrig vises til rundskriv G-111/2000 om journalføring og registrering i KOMPIS-KIA.

11.6.2 Oppgave over innsattes eiendeler

Det skal settes opp en nøyaktig oppgave over de eiendeler og effekter etter bestemmelsene i retningslinjene til straffegjennomføringsloven § 26.

11.6.3 Håndtering av innsattes midler

Håndtering av innsattes midler reguleres av økonomiinstruksen for kriminalomsorgen.

11.7 Meldinger om innsatte

11.7.1 Meldinger til politiet

I de tilfeller som er omhandlet nedenfor skal fengselet sende melding til politiet for personer som gjennomfører frihetsstraff (unntatt subsidiær frihetsstraff), og forvaring:

- a) innkommstmelding sendes ved innsettelse i fengselet, innkommst etter avbrudd eller overføring fra annet fengsel. Det samme gjelder ved innkommst etter rømning, unnvikelse eller uteblivelse fra permisjon, frigang eller straffegjennomføring i institusjon, jf. straffegjennomføringsloven § 12
- b) endringsmelding sendes hvis det under fengselsoppholdet skjer endringer med hensyn til anbringelsestidens utløp eller endring av reaksjonsform
- c) utgangsmelding sendes ved løslatelse, avbrudd etter straffegjennomføringsloven § 35 og ved overføring til annet fengsel. Det samme gjelder ved rømning, unnvikelse, uteblivelse fra permisjon, frigang og straffegjennomføring i institusjon og i tilfelle hvor innsatte avgår ved døden.

11.7.2 Meldinger til NAV og opplysninger til andre etater

I samsvar med bestemmelser i folketrygdloven, skal det sendes meldinger om de innsatte til NAV.

Offentlige etater som har lovhjemmel for å kunne innhente taushetsbelagte opplysninger, skal få disse uten unødig opphold.